

Cultuurdossier en Cultuurportfolio

Een eerste schets

Voortgezet Onderwijs

Doorlopende leerlijnen en
portfolio

Cultuurdossier en Cultuurportfolio

Een eerste schets

Voortgezet Onderwijs

Hans van Bommel
Astrid Rass
Met adviezen van Eeke Wervers

Doorlopende leerlijnen en
portfolio

Enschede, december 2002
VO/1675.001/D/03-636

Verantwoording

© 2002 Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Auteurs: Hans van Bommel, Astrid Rass

Besteladres

SLO, Stichting Leerplanontwikkeling
Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Inhoud

1.	Inleiding	5
2.	Cultuurdossier en cultuurportfolio	7
2.1	Cultuurdossier en cultuurportfolio	7
2.2	Wat laat een cultuurportfolio zien	8
2.3	Gebruik van cultuurdossier en cultuurportfolio	10
3.	De rol van de leerling en de docent	13
3.1	De rol van de leerling	13
3.2	De rol van de docent	13
3.3	De rol van de school	14
3.4	Selectiecriteria voor cultuurdossier en cultuurportfolio	14
4.	Visie op cultuureducatie	17
4.1	De kern van cultuureducatie	17
4.2	Cultuureducatie en de kunstvakken	17
4.3	Wat moet een cultuurdossier of portfolio tonen	17
4.4	Betekenisvolle opdracht	18
5.	Praktijkschets voor implementatie	21
5.1	Zes stappen voor implementatie van cultuurdossier en -portfolio	21
5.2	Randvoorwaarden	23
	Bijlage: Definities	25

1. Inleiding

De danspasjes die je op de balletschool bedacht voor de kleuters, de tekeningen die je tijdens een zomerkamp maakte, het organiseren van een culturele avond op school of het starten van een eigen band zijn belangrijke leermomenten. In het rapport op school worden deze leermomenten niet of nauwelijks vermeld of beoordeeld. Toch maken ze allemaal deel uit van cultuureducatie.

Cultuureducatie is alle vormen van educatie waarbij cultuur of kunst als doel of als middel worden ingezet.

Cultuureducatie is een breder begrip dan kunsteducatie, waarbij kunst en/of kunstzinnige middelen en technieken als doel of als middel worden ingezet. Strikter geformuleerd: kunst en/of kunstzinnige middelen en technieken worden doelgericht ingezet teneinde mensen de middelen in handen te geven om gemotiveerd keuzes te maken uit en deel te nemen aan een gevarieerd aanbod van kunstdisciplines en kunstproducten.

Kunsteducatie is

- actief of productief: zelf tekenen, dansen, toneelspelen, filmen, etc.;
- receptief: kunstbezoek, dus naar theater, tentoonstelling, film, etc. (de confrontatie);
- reflectief: theoretische verdieping en/of kritische beschouwing.

Cultuureducatie is dus een breder begrip dan kunsteducatie, waarbij ook onderwerpen uit bijvoorbeeld geschiedenis (cultureel erfgoed) of de talen (literatuur) een plek kunnen krijgen.

In deze publicatie beperken we ons tot activiteiten die passen binnen de kunstvakken, dus we kijken vooral naar de kunstvakken zoals tekenen, handvaardigheid, muziek, dans, textiele of audiovisuele vormgeving, en daarnaast naar CKV voor het vmbo, CKV 1 en CKV 2.

Een oordeel geven over de resultaten van activiteiten in het kader van deze vakken - binnen en buiten de school- met behulp van cijfers, zonder de werken en procesverslagen te zien, blijft moeilijk en is onvolledig. Het creatieve proces bij de creatieve prestatie geeft inzicht in de vaardigheden kennis en houding van een leerling en dus inzicht in wat de leerling kan.

Bovendien vragen steeds meer vervolgopleidingen en het bedrijfsleven om meer dan alleen een diploma of een rapport met cijfers. Niet alleen cognitieve kennis en de rationeel logische ontwikkeling (IQ) zijn belangrijk, sociale kwaliteiten en vaardigheden en het kunnen omgaan met emoties (EQ) hebben grote invloed op het effectief kunnen handelen. Ook daarin zijn opleidingen en werkgevers geïnteresseerd.

Een portfolio is het middel om naast kennis, vaardigheden en ervaringen van leerlingen op het gebied van kunst en cultuur te tonen aan een beoordelaar. Veel kunstacademies in Nederland werken hier al jaren mee. Ieder jaar stellen vele aspirant-studenten een portfolio samen met werkstukken die zij in de loop van de tijd op school, thuis of elders hebben gemaakt. Tijdens de toelatingsprocedure wordt het portfolio bekeken en besproken. Daarbij zijn niet alleen de werkstukken zelf belangrijk, maar ook de manier waarop men tot het werkstuk gekomen is. Het bezit

van een havo of vwo-diploma is dus niet voldoende. Het aantonen van beeldende kwaliteiten en verschillende vaardigheden zoals probleemoplossend denken zijn eveneens zwaarwegende toelatingsnormen.

De kunstvakken en met name CKV en CKV 1 werken met een vergelijkbaar concept: het kunstdossier. In het kunstdossier wordt verslag gedaan van activiteiten die zijn ondernomen, de wijze waarop de leerling tot die keuze is gekomen, en een verslag van de ervaringen, de eigen mening en reflectie op het eigen leren. Binnen de praktijkvakken telt naast het eindproduct het proces (keuzes en schetsen) mee in de eindbeoordeling.

Het cultuurportfolio gaat nog een stap verder. Hierin kunnen ook culturele activiteiten binnen andere vakken dan de kunstvakken, buitenschoolse activiteiten of ervaringen uit hobby's of baantjes een plaats krijgen.

In deze notitie wordt een schets gegeven van de inhoud en vorm van het cultuurdossier en het cultuurportfolio en hoe deze functioneel kunnen worden ingezet binnen cultuureducatie binnen en buiten de school.

2. Cultuurdossier en cultuurportfolio

2.1 Cultuurdossier en cultuurportfolio

Een dossier kun je vergelijken met een groot archief dat is samengesteld gedurende een bepaalde periode. Een cultuurdossier is dan een verzameling van werkstukken, verslagen en andere producten op het gebied van kunst en cultuur. De inhoud kan bestaan uit een video-opname van een danschoreografie gemaakt bij een workshop dans, een schilderij gemaakt bij tekenen en een cd van een eigen band, maar ook uit een verslag van een culturele activiteit bij CKV of CKV 1, of een logboek met schetsen. Doel van een cultuurdossier is het verzamelen en archiveren van prestaties en producten die een ontwikkeling, leerlijn of leermoment van een leerling aantonen en die gebruikt kunnen worden voor het samenstellen van een cultuurportfolio. Een cultuurdossier van een leerling toont een zeer uitgebreid overzicht van geslaagde maar ook minder geslaagde prestaties en ervaringen op het gebied van kunst en cultuur, thuis, op school of elders.

Het portfolio is een draagmap voor grote tekeningen, schema's, etc. zo zegt de 'Van Dale'. In deze publicatie wordt een bredere omschrijving gebruikt: het portfolio is een selectie van bewijsstukken, gemaakt op een speciaal moment en gericht aan een portfoliobesouwer, die laat zien wat leerlingen kunnen en gedaan hebben tijdens hun leer- en/of werkjaren zowel binnen als buiten school.

De definitie van een cultuurportfolio is dan:

Een selectie bewijsstukken, gemaakt op een speciaal moment en gericht aan een portfoliobesouwer, die laat zien wat leerlingen kunnen en gedaan hebben op het gebied van kunst en cultuur tijdens hun leer- en/of werkjaren zowel binnen als buiten school.

Het cultuurportfolio wordt samengesteld uit bewijsstukken die zijn verzameld in een cultuurdossier, het is een selectie. Het moment waarop het portfolio wordt samengesteld kan verschillen. Het afsluiten van een schooljaar of vak (bijvoorbeeld de afsluiting van het vak CKV), het maken van een tussenbeoordeling middenin het jaar, het doen van een toelating voor een vervolgopleiding, het aanvragen van een stageplaats, maar ook het solliciteren naar een baan kan een moment zijn waarop een cultuurportfolio wordt samengesteld.

Het moment om een cultuurportfolio samen te stellen is aan de school, de portfoliobesouwer of de instelling die het portfolio wil zien. Doel van een cultuurportfolio is het laten zien van eigen kennen, kunnen, houding en belangstelling op het gebied van kunst en cultuur aan een ander. Je stelt een portfolio samen als je het aan een besouwer wilt laten zien.

De leidraad voor het samenstellen van een cultuurportfolio is een combinatie van:

1. wat wil de leerling van zich zelf tonen op gebied van kunst en cultuur en
2. wat wil de ander (docent, stage of opleiding) van de leerling op gebied van kunst en cultuur zien.

Voor de toelating tot een kunstacademie wil een aspirantstudent natuurlijk zijn zelf ontworpen galajurk tonen, maar de kunstacademie zal waarschijnlijk ook schetsen vragen die zicht geven op het ontwerpproces, en vragen naar beweegredenen die geleid hebben tot het ontwerp.

2.2 Wat laat een cultuurportfolio zien

Zowel in een cultuurdossier als een cultuurportfolio laten de bewijsstukken zien d t bepaalde activiteiten zijn gedaan en tevens h e ze zijn gedaan. Daarbij gaat het over vragen als: Met welke betrokkenheid gebeurde het? Wat waren de resultaten? Welke vooruitgang werd gemaakt? Wat was de eigen waardering van handelingen, initiatieven of interventies, en wat waren de waarderingen van derden?

Over het algemeen toont een cultuurportfolio dus (1) kennis, (2) vaardigheden, (3) houding en (4) persoonskenmerken. Leerlingen laten zien welke keuzes zij hebben gemaakt, welke kennis zij bezitten, welke inzichten zij hebben opgedaan, wat hun houding is of is geworden, en welke probleemoplossend vermogen zij bezitten.

Binnen de cultuureducatie kunnen deze vier elementen vooral in combinatie in het cultuurportfolio getoond worden. Een voorbeeld is het atelierbezoek bij een kunstenaar. Ter voorbereiding op het bezoek verzamelt de leerling informatie over de kunstenaar en zijn werk, de kennis. Vaardigheden liggen op het gebied van het verzamelen van kennis en het voorbereiden en voeren van een gesprek of het houden van een interview. Aspecten van de houding komen aan bod bij de keuze van de kunstenaar, de houding ten opzichte van zijn werk en de moed om een afspraak te maken en een interview af te nemen. Persoonskenmerken tenslotte zijn af te lezen aan de manier waarop het bezoek is voorbereid en (de originaliteit van) de vorm en inhoud van het verslag. Een voorbeeld voor muziek: het maken van een eigen compositie vergt kennis over ritme en muziekstijlen, vaardigheden liggen op het gebied van het hanteren van verschillende muziekinstrumenten of -apparatuur, bij houding kun je denken aan de interesse die een leerling toont en hoe hij zijn onderzoek daarop baseert en persoonskenmerken gaan over de keuze van bijvoorbeeld het gebruik van veel verschillende originele geluidsfragmenten als inspiratiebron, of een keuze voor een voor de hand liggend geluidsfragment.

Kennis, vaardigheden, houding en persoonskenmerken zijn terug te vinden in de bewijsstukken die in een portfolio verzameld worden. De bewijsstukken zijn creatieve producten of prestaties, beoordelingsverslagen en reflectieverslagen.

Concreet betekent dit dat een bewijsstuk uit drie delen bestaat:

1. De creatieve prestatie zelf (foto's, verslagen, etc);
2. Beoordelingsverslagen (met product- en procesbeschrijvingen);
3. zelfreflectieverslag (en eventueel een persoonlijk ontwikkelplan).

2.2.1 De bewijsstukken

De bewijsstukken in een cultuurportfolio zullen voor het grootste gedeelte afkomstig zijn uit het cultuurdossier. Naar gelang de wensen of kenmerken van de portfoliobeschouwer, kunnen bewijsstukken ook uit andere dossiers worden toegevoegd. Een cultuurportfolio voor toelating tot een mode-opleiding in Parijs kan ook bewijsstukken uit het Frans dossier bevatten en voor de toelating voor de Academie voor Industriële vormgeving zijn bewijsstukken uit het natuurkundedossier wellicht bruikbaar. Zo kan een cultuurportfolio aangevuld worden met bewijsstukken uit andere dossiers dan het cultuurdossier (zie tabel 2.2.1).

Tabel 2.2.1: Uit welk dossier komen de bewijsstukken voor een portfolio

Een portfolio voor:	Natuurkunde dossier	Wiskunde dossier	Cultuur dossier	Frans dossier	Nederlands dossier	Alle andere dossiers
halfjaarlijkse beoordeling binnen de school	X	X	X	X	X	X
afsluiting van CKV			X		X	
Kunstacademie			X			
Mode-opleiding in Parijs			X	X		
Grafische opleiding			X		X	
Bouwkunde	X	X	X			
Afsluiting schooljaar voor het vak muziek			X			

2.2.2 Prestaties of producten

Een verslag van een theater voorstelling, het onderzoek naar de herkomst van Indiase eetcultuur, foto's van een bekende popartiest, een website met daarop je avonturen van een schilderkamp, schetsen van een dansvoorstelling en bandopname van een interview, al deze prestaties kunnen als bewijsstuk worden toegevoegd aan het cultuurdossier of cultuurportfolio. De producten en prestaties laten concreet zien of horen wat leerlingen hebben gemaakt, meegemaakt en gedaan.

2.2.3 Beoordeling

In de beoordelingsbewijsstukken staat hoe het werkstuk is gemaakt (product en proces), en hoe het door jezelf of een ander is beoordeeld.

Tijdens een beoordeling wordt het eigen werk geanalyseerd en op basis van een aantal aspecten (beeldelementen, gebruikte technieken, proces, voorbereiding, onderzoek, uitvoering, gekozen activiteit, etc.) kritisch bekeken. Op grond van de gestelde criteria, door de leerling zelf of door een ander, kan worden gekeken welke onderdelen goed zijn en welke nog verbeterd kunnen worden. Wat had beter gekund, waar is de leerling zelf tevreden over en wat vindt hij dat goed gegaan is, wat vindt de docent dat goed gegaan is en hoe kan dit beoordeeld worden in de lijn van de van tevoren opgesteld criteria.

2.2.4 Reflectie en POP

Reflectie gaat om beleving waarbij associaties, eerdere ervaringen, verbanden en gevoelens een rol spelen. Het oordeel, zoals beschreven in een beoordelingsverslag, speelt daarbij ook een rol maar geeft geen goed beeld van de beleving. Tijdens de reflectie is het de leerling zelf die eigen wensen/doelen onder de loep neemt en eventueel bijstelt, aanpast en voortdurend op alle nieuwe ontwikkelingen zijn eigen mening reflecteert. Hij blikt terug op zijn eigen werkproces, kijkt voortdurend wat hij ervan geleerd heeft en wat hij nog wil leren.

Een tekening van vorig jaar lijkt nu misschien minder goed gelukt dan dat het op dat moment leek. Hoe kun je dit verklaren, wat heb je gedaan, waarom kijk je er nu

anders tegenaan, waarom oordeel je anders? Of is de tekening in jouw ogen nu juist mooier geworden. Waarom ervaar je een film op televisie anders dan toen je deze in de bioscoop zag en welke heeft je voorkeur. Hoe kun je verklaren dat je het bekijken van een super saaie theatervoorstelling toch een hele beleving vond, welke factoren spraken je aan, en waar zou je iets meer over willen weten. En waarom vond je het tekenen van bomen in het bos bijzonderder dan het tekenen van bomen in de klas? Het gaat om het bekijken van je ervaringen of het toetsen van je ervaringen in het licht van je eigen mening en beleving. Hierbij komen twee aspecten aan bod, zowel het reflecteren op de kwaliteit van producten of resultaten, als het reflecteren op het leerproces, de manier waarop je tot die resultaten gekomen bent.

De zelfreflectie vindt plaats op (1) momenten dat een leerling daar zelf behoefte aan heeft zodat hij zijn ontwikkelingsrichting duidelijk in beeld krijgt, (2) momenten die tijdens het jaar door de school zijn gekozen of (3) momenten waarop een leerling zich aanmeldt voor een vervolgopleiding.

Gevolg van de reflectie kan zijn dat het POP (persoonlijk ontwikkel plan) wordt opgesteld of bijgesteld. In een POP wordt een overzicht gemaakt van ten eerste alles wat een leerling al kan (kennis, vaardigheden en houding), wat de leerling wil bereiken of verbeteren en wat hij zou willen leren. Daarbij hoeft het niet alleen te gaan om schoolse zaken maar kunnen hobby's, passies en ambities ook een rol spelen. Ook de motivatie waarom leerlingen iets willen bereiken of verbeteren kan worden aangegeven.

2.3 Gebruik van cultuurdossier en cultuurportfolio

Het cultuurdossier en cultuurportfolio geven een mogelijkheid tot een andere manier van beoordelen dan de gangbare selectie door middel van een cijfer- of woordrapport. Niet alleen het eindoordeel van een product, ook de weg er naar toe en toekomstmogelijkheden worden zichtbaar. Het creatief proces van de leerling zelf en het bestuderen van de creatieve processen van een ander kunnen door middel van een cultuurdossier en cultuurportfolio in beeld worden gebracht.

Het cultuurdossier en cultuurportfolio passen binnen vormen van competentiegericht onderwijs, waarbij de basiskennis, -vaardigheden en -houding van leerling op het gebied van kunst en cultuur het uitgangspunt zijn. Hierbij is het niet de docent maar de leerling die de ontwikkelingsrichting en het leertempo bepaalt. De leerling bepaalt zelf of deels met hulp van de docent wat en hoe hij iets wil en kan bereiken. In leersituaties waar leerprestaties niet altijd waar te nemen zijn en waar niet constant cijfer- of woordrapporten de norm bepalen, is het gebruik van cultuurdossier en cultuurportfolio uitermate geschikt.

In een cultuurdossier en cultuurportfolio is ruimte voor alle cognitieve en niet cognitieve kennis die de leerling zowel binnen als buiten school heeft opgedaan. Een leerling die buiten school fotografeert kan dit nu ook laten zien in zijn cultuurdossier en cultuurportfolio, zodat het op school kan worden meegenomen in het beoordelingsproces.

2.3.1 Voordelen cultuurdossier en cultuurportfolio

- Leerlingen leren bewust bewijsstukken te bewaren en te ordenen.
- Leerlingen krijgen zicht op hun ontwikkelingslijn op het gebied van kunst en cultuur.
- Leerlingen leren oog te hebben voor hun eigen kwaliteiten en ontwikkeling daarvan op het gebied van kunst en cultuur.
- Leerlingen ervaren de waarde en het nut van het bewaren van bewijsstukken.

- Leerlingen leren dat ook niet geslaagde werkstukken hun functie hebben en waardevol kunnen zijn (bijvoorbeeld om het proces aan te geven of voor verbetering).
- Leerlingen leren dat niet alleen de cognitieve vaardigheden (IQ) van invloed zijn op een beoordeling, maar dat sociale vaardigheden of organisatorische vaardigheden tijdens het samenwerken aan de uitvoering van een opdracht (EQ) ook meetellen.
- Leerlingen kunnen zelf de regie voeren.
- Leerlingen zijn zelf verantwoordelijk hoe hun dossier of portfolio eruit komt te zien.
- Leerlingen leren keuzes maken en documenteren en weten waar ze die keuzes op (kunnen) baseren.
- Leerlingen leren dat kennis en vaardigheden op het gebied van kunst en cultuur, opgedaan in hun vrije tijd, ook leermomenten zijn.
- Een cultuurdossier of cultuurportfolio kan een positieve bijdrage leveren aan de doorlopende leerlijn bij de kunstvakken en CKV.
- Een cultuurdossier of cultuurportfolio kan een centrale rol spelen bij de toelating naar vervolgopleiding of werk.

2.3.2 Aandachtspunten

- Bij onvoldoende criteria voor het selecteren van bewijsstukken bestaat het gevaar dat een cultuurdossier dicht slibt. Gevolg hiervan is dat de leerling het overzicht kwijt raakt en het portfolio in plaats van een helder overzichtelijk beeld een troebel zelfbeeld geeft.
- Horizon verruiming is een streven binnen het Nederlandse onderwijs. Doordat leerlingen zelf keuzes maken voor de te verzamelen stukken, bestaat het gevaar dat de leerling al vroeg in het leertraject of werktraject blijft vasthouden aan een eenzijdige keuze/richting, waardoor het leer- of werkgebied smal kan worden. Het ontwikkelen van een brede visie of het in aanraking laten komen met diverse leergebieden komt dan in gevaar. Tijdens het vak CKV kan het voorkomen dat een leerling een erg grote fan is van film en alleen maar films wil bekijken. De taak van de docent is om deze leerling zo te begeleiden dat zijn horizon wordt verruimd en de film bijvoorbeeld met een toneelstuk gaat vergelijken of vanuit de muziek in de film naar muzieksoorten gaat kijken.
- De rol van de docent als coach bij het samenstellen van een cultuurdossier (of een cultuurportfolio) is een wezenlijk onderdeel. Naar gelang de wensen en zelfstandigheid van de leerling stuurt de docent bij, geeft aanwijzingen en steunt de leerling bij het maken van keuzes, het opstellen van criteria en formuleren van doelen. De rol van de docent als coach is er voortdurend op gericht dat hij vanaf de zijlijn meekijkt en meedenkt, waarbij hij de leerling stimuleert om zelf de kaders te stellen.

3. De rol van de leerling en de docent

3.1 De rol van de leerling

Elke leerling draagt zorg en is verantwoordelijk voor het eigen cultuurdossier en cultuurportfolio. De leerling bepaalt wat er in zijn cultuurdossier en cultuurportfolio te zien is. Een leerling moet daarbij kunnen organiseren, selecteren, keuzes maken en reflecteren.

Het samenstellen van een cultuurdossier en cultuurportfolio vereist van de leerlingen:

1. Een reflectie geven op het geleverde werk dat als bewijsstuk wordt toegevoegd aan de collectie;
2. Een actieve rol bij het verzamelen van bewijsstukken;
3. Kunnen hanteren of opstellen van criteria die worden gebruikt bij de beoordeling en reflectie op het geleverde werk;
4. Kunnen hanteren van criteria die nodig zijn voor het maken van een selectie voor de te verzamelen bewijsstukken.

3.2 De rol van de docent

De docent is in eerste instantie de initiator, inspirator en motivator voor het maken van een cultuurdossier of cultuurportfolio. Daarnaast is hij degene die de leerlijn van een leerling bewaakt en in de gaten houdt. Als coach hanteert en schept hij voorwaarden voor samenwerkend leren, geeft feedback als ondersteuner, traint sociale vaardigheden en begeleidt de beoordeling van het werk.

Hij leert de leerling in eerste instantie waarom het maken van een dergelijk dossier of portfolio voor de leerling van waarde is. Dit doet hij vanuit een krachtige leeromgeving waarbij hij als coach optreedt. Deze krachtige leeromgeving kenmerkt zich door het aanbieden van steeds complexere taken en het geven van steeds meer vrijheid waardoor de leerling zelfstandiger kan gaan werken. De docent biedt hiervoor verschillende opdrachten en werkvormen aan. Daarnaast leert de docent de leerling te reflecteren. Hoe kun je reflecteren, waarom en waarvoor is dit belangrijk en hoe kun je reflectie gebruiken. Hier zal ook vanuit het geven van steeds moeilijkere taken en vrijheden de leerling zelfstandiger gaan werken en zijn eigen reflectie uitvoeren. Dit geldt ook voor het verzamelen van bewijsstukken. Leerlingen leren in eerste instantie onder directe begeleiding van de docent waarom het verzamelen van bewijsstukken van waarde kan zijn, hoe je dat kunt doen en hoe je bewijsstukken kunt gebruiken in je cultuurdossier of cultuurportfolio. Na verloop van tijd zal deze vaardigheid, afhankelijk van de leeftijd en de kwaliteiten van de leerling, zelfstandig kunnen worden uitgevoerd. Leerlingen zullen op den duur vrijer werken en gaan spelen met de waarden en normen van het verzamelen; zo ontstaat een eigen verzamelproces van producten die op school, thuis of elders zijn gemaakt. De beoordelingscriteria zullen in eerste instantie vooraf door de docent in samenspraak met de leerling en anderen (bijvoorbeeld de hele klas of de mentor) kunnen worden opgesteld. Naar gelang de leerling zelfstandiger werkt en zijn eigen doelen goed voor ogen heeft zal hij zelfstandiger zijn eisen en beoordelingscriteria kunnen vaststellen en bekijken of hij er aan voldaan heeft of niet.

Het hanteren van de selectiecriteria voor de bewijsstukken zal in eerste instantie worden begeleid door de docent. Om in een vroeg stadium versmalling van het cultuurdossier te voorkomen zal de begeleiding eerst gericht zijn op de algemeen oriënterende of vormende doelen. In een latere fase, wanneer een leerling zich in de breedte heeft georiënteerd, kan hij zich gaan specialiseren en zelfstandig kiezen voor het bewaren van bewijsstukken in een bepaalde richting. Oude bewijsstukken die niet relevant meer zijn voor de ontwikkelingsrichting van de leerling kunnen dan uit het dossier worden verwijderd. Het opstellen van selectiecriteria aansluitend bij zijn ambitie en ontwikkelingsrichting en het hanteren ervan, zullen op den duur meer en meer in handen komen van de leerling zelf.

3.3 De rol van de school

Een gemeenschappelijk gedragen visie van de school is belangrijk voor het succesvol werken met het cultuurdossier en cultuurportfolio. Directie, ouders, docenten en leerlingen moeten kennis hebben van de meerwaarde en overtuigd zijn om het dossier te gaan gebruiken. Er komt toch iets meer bij kijken dan het samenstellen van een cijferrapport. Samenstellen en onderhouden van een dossier en portfolio vragen daarom binnen de school om een gezamenlijke houding en instelling. In de visie van de school dienen de rol en de eigen verantwoordelijkheden van leerlingen centraal te staan. Centraal staat het leerproces van de leerling, dat een zelf vormgegeven traject is naar de toekomst. Leerlingen dienen per docent en per les een gelijke pedagogische en didactische aanpak te ondervinden om gelegenheid te krijgen eenduidig te werken aan hun ontwikkelingsrichting en houding.

Idealiter worden dossier en portfolio schoolbreed ingevoerd. Een gelijke pedagogische en didactische aanpak per vakgebied kan hierdoor het beste tot zijn recht komen. Toch is ook kleinschalige invoering mogelijk. Invoeren van dossier en portfolio in een klas (als experiment), per docent, per schooltype of op sectieniveau is zeker mogelijk.

3.4 Selectiecriteria voor cultuurdossier en cultuurportfolio

Het cultuurdossier moet niet een opslagplaats worden voor alles wat een leerling ooit heeft gedaan of gemaakt. Dat is niet realistisch en levert een overdosis aan informatie op die het cultuurdossier onhanteerbaar maakt. De criteria voor het samenstellen van een cultuurdossier zijn vooral gericht op wat de leerling zelf belangrijk vindt om te bewaren en wat hij of zij denkt nodig te hebben voor het maken van een eventueel cultuurportfolio later. Leerlingen dienen daarom, op basis van criteria, zelf keuzes te maken en het cultuurdossier samen te stellen. Het formuleren van criteria vereist een zorgvuldige begeleiding. Docenten hebben daarbij vanzelfsprekend een belangrijke begeleidende rol. De ervaring leert echter dat voor het opstellen van criteria ook anderen behulpzaam kunnen zijn, bijvoorbeeld klasgenoten of de mentor.

Hieronder wordt een aantal criteria gegeven die als richtlijn gebruikt kunnen worden bij het samenstellen van een cultuurdossier en -portfolio.

3.4.1 Selectiecriteria cultuurdossier

1 Ontwikkelingsrichting/specialisatie

Op basis van een ontwikkelingsrichting of specialisatie kan een leerling bepalen of een bepaald bewijsstuk wel of niet zal worden toegevoegd aan het cultuurdossier. Als een leerling al vanaf zijn vierde levensjaar niets anders doet dan piano spelen dan ligt het voor de hand om vele bewijsstukken rond het thema 'piano' te bewaren.

2 Brede ontwikkeling

Om versmalling van het ontwikkelingsgebied te voorkomen kunnen ook bewijsstukken uit een neven-ontwikkelingsgebied worden toegevoegd. Een fanatiek pianospeler kan

worden gestimuleerd om ook de bekeken dansvoorstellingen toe te voegen. In de toekomst kan het misschien gebeuren dat de leerling balletlessen op de piano zal gaan begeleiden. Datzelfde geldt voor muziek in het kader van theater of film. Vaak vormen verhalen (literatuur) het uitgangspunt voor muziek, zodat ook deze discipline als aandachtsgebied kan gelden. Het verder ontwikkelen van je talen kan een belangrijk onderdeel zijn in verband met een internationale oriëntatie of stage. Een docent speelt een belangrijke rol om het oriëntatiegebied in eerste instantie zo ruim mogelijk te houden en de leerling te wijzen op mogelijke doelen ervan.

3 Hanteerbaarheid

In verband met de omvang van bepaalde bewijsstukken is het handig om de bewijsstukken in een hanteerbare vorm te gieten. Een driedimensionaal beeld kan gefotografeerd worden, zodat het beter past in het portfolio; een dansvoorstelling kan worden opgenomen op video. Afhankelijk van de dossierkast of ruimte kan de leerling bepalen wat wel qua afmeting kan worden bewaard of niet. Digitale opslag is vaak een goede oplossing voor het ruimteprobleem.

4 Beoordeling

Een hoog cijfer voor een werkstuk of verslag is een voor de hand liggend criterium om het werkstuk op te nemen in het cultuurdossier. Interessant is evenwel de vraag of daarmee een cultuurdossier een juiste afspiegeling is van het leertraject dat is doorlopen. Welk onderdeel scoorde bijvoorbeeld niet hoog en waarom? Wat zegt dit over de ontwikkeling? Interessant daarbij is de vraag wie beoordeelt (docent, de leerling zelf of groepsgenoten).

5 Dubbelingen

Om een cultuurdossier overzichtelijk, klein en hanteerbaar te houden is het raadzaam om zo weinig mogelijk dubbelingen op gebied van kennis, vaardigheden en houding te verzamelen.

6 Vrije keuze

Natuurlijk moet er ook ruimte zijn om werkstukken te bewaren die een leerling gewoon mooi of bijzonder vindt of die voor de leerling emotionele waarde hebben, los van de beschreven criteria. Een eventuele norm kan zijn dat in het dossier niet meer dan bijvoorbeeld vijf van dit soort bewijsstukken mogen zitten.

7 Beschouwer cultuurportfolio

Het kan zijn dat een leerling al weet welke opleiding of welk beroep hij wil kiezen. In het cultuurdossier kan daar dan al gericht rekening mee worden gehouden door bewijsstukken te verzamelen die bruikbaar zijn voor een portfolio gericht op een beroep of opleiding. Bepaalde beroepen of opleidingen hebben speciale eisen en verwachten bij de toelating een portfolio dat aansluit bij de gestelde eisen.

8 Werkstukken of producten

Werkstukken of producten die een leerling heeft gemaakt in het kader van de cultuureducatie en opneemt in het cultuurdossier, komen voort uit zowel binnenschoolse, als buitenschoolse activiteiten.

9 Beoordelingsverslagen

Beoordelingsstukken behorende bij de werkstukken of producten in het cultuurdossier.

10 Reflectieverslagen

Reflectie verslagen behorende bij werkstukken of producten in het cultuurdossier.

11 POP

De opgestelde persoonlijke ontwikkelplannen in het kader van cultuureducatie.

3.4.2 Selectiecriteria Cultuurportfolio

1 De leerling.

Een leerling bekijkt de bewijsstukken in het cultuurdossier en selecteert die werkstukken waar hij zeer trots op is, werkstukken die een bijzondere ontwikkeling

laten zien, werkstukken die een verhaal vertellen of werkstukken die een bijzonder kenmerk van de leerling aantonen. Belangrijk hierbij is dat de leerling een goed zelfbeeld toont, op gebied van vaardigheden, kennis en houding. Een leerling kan daarbij specifieke bewijsstukken kiezen uit het cultuurdossier, maar ook bewijsstukken die uit een geheel ander dossier komen. Bijvoorbeeld, een leerling kan in zijn cultuurportfolio ook gedichten uit zijn talentdossier laten zien.

2 De beschouwer

Welke eisen stelt de beschouwer van het cultuurportfolio? Is het belangrijk dat vooral vaardigheden worden getoond, het procesmatig werken of het beheersen van bijvoorbeeld grafische technieken? Bij het vak CKV zal de docent een cultuurportfolio willen zien dat voldoet aan de eisen die er worden gesteld bij CKV, bij toelating tot een opleiding tot museummedewerker zal de leerling materiaal verzamelen uit verschillende dossiers die te maken hebben met museumbezoek, en bijvoorbeeld ook creatieve schrijfoopdrachten en voorbeelden van vrijwilligerswerk met kinderen. De leerling die een kunstvak als examenvak in zijn pakket wil kiezen, zal zijn aandacht richten op allerlei opdrachten die in het kader van dat vak zijn gedaan.

3 Brede ontwikkeling

Om een brede ontwikkeling of de breedte van het aandachtsgebied van de leerling te laten zien kan worden gekozen om bewijsstukken toe te voegen die aangeven dat een leerling breed ontwikkeld is. Ook in een cultuurportfolio kunnen bewijsstukken worden opgenomen die aantonen dat de leerling zeer goed is in wiskunde of dat hij een bijzondere hobby heeft, die verder niet zoveel met cultuur te maken heeft.

4. Visie op cultuureducatie

4.1 De kern van cultuureducatie

Onder cultuureducatie verstaan we alle vormen van educatie waarbij cultuur of kunst als doel of als middel worden ingezet. Dit is het geval bij bijvoorbeeld kunsteducatie en erfgoededucatie.

Bij kunsteducatie worden kunst en/of kunstzinnige middelen en technieken doelgericht ingezet om mensen de middelen in handen te geven om gemotiveerd keuzes te maken uit en deel te nemen aan een gevarieerd aanbod van kunstdisciplines en kunstproducten.

Bij erfgoededucatie wordt ons cultureel erfgoed ingezet als middel of instrument tot uiteenlopende doelen. Dit kan leiden tot een groter cultureel bewustzijn, maar dit is niet een noodzakelijke doelstelling: een nuttige inzet van beschikbare bronnen kan ook volstaan. Dit in tegenstelling tot kunsteducatie, waar inzicht in kunst altijd van belang is.

/of kritische beschouwing.

4.2 Cultuureducatie en de kunstvakken

Cultuureducatie in het voortgezet onderwijs vindt plaats in een groot aantal vakken, zoals aardrijkskunde en geschiedenis, de talen, soms ook economie en techniek. En uiteraard bij CKV vmbo, CKV 1, CKV 2 en KCV. Kunsteducatie is in grote mate het domein van de praktijkvakken tekenen, textiel, handenarbeid, muziek, dans, drama en audiovisuele vormgeving.

De kunstvakken dragen bij aan het ontwikkelen en oefenen van scheppende- en affectieve vermogens bij leerlingen. Het leren maken, scheppen, ontwikkelen, experimenteren, creëren en componeren is een belangrijk doel. Dit is het actieve of productieve deel: zelf tekenen, dansen, toneelspelen, filmen, etc. Daarnaast maken leerlingen in het kader van deze vakken kennis met professionele vormen van kunst en cultuur: receptieve kunsteducatie. Tenslotte is het reflectieve of beschouwende aspect van steeds groter belang. Het reflecteren op eigen werk en kunnen. Centrale vragen hierbij zijn: Wat vind ik van wat ik doe of maak? Waarom deed ik het op deze manier en niet anders? Wat vind ik van wat de ander maakt of doet? En waarom? Wat kan ik daar van leren? Wat niet?

En natuurlijk het beschouwen van het werk van kunstenaars of medeleerlingen. De kunstvakken komen het best tot hun recht in een pedagogisch en didactisch klimaat waar de leerling centraal staat en waar hem de gelegenheid wordt geboden zoveel mogelijk zelf een keuze voor het eigen creatieve proces te maken.

4.3 Wat moet een cultuurdossier of portfolio tonen

De kern van de cultuureducatie dient ook in een cultuurportfolio en cultuurdossier zichtbaar te zijn. In een cultuurdossier en cultuurportfolio toont een leerling aan dat hij zelf creatieve processen heeft doorgemaakt (een schilderij gemaakt, een muziekstukje gecomponeerd, een film geanimeerd, een dans gemaakt) en dat hij creatieve uitingen van een ander heeft ervaren, beleefd, gehoord of meegemaakt

(bezoeken van een tentoonstelling, interview met een dj, zien van een dansvoorstelling). Daarbij toont een leerling niet alleen het schilderij dat hij heeft gemaakt, maar ook het ontwikkel- en ontstaansproces. Daarnaast dient aandacht te zijn voor vergelijkingen met eerder creatieve uitingen of belevingen binnen of buiten school.

Een leerling toont een ontwerp voor een theateraffiche, beschrijft dit, laat zien welke keuzes er zijn gemaakt en hoe hij tot het uiteindelijke resultaat is gekomen. Hij laat zijn onderzoek onder grafisch vormgevers zien en kan (eventueel) de resultaten vergelijken met zijn eigen werk. Tijdens de reflectie en beoordeling bekijkt hij wat beter of anders is in vergelijking met een ontwerp van vorig jaar, wat hij beter of minder geslaagd vindt en kijkt aan de hand van de voorop gestelde criteria of hij een stijgende lijn ziet in zijn creatief proces of niet. Duidelijk moet worden wat hij van het hele proces heeft geleerd en wat hij verder zal gaan ontwikkelen gezien zijn leerlijn en interesses.

4.4 Betekenisvolle opdracht

Leerlingen kunnen op verschillende manieren werken aan hun cultuurdossier of cultuurportfolio, deels zelfstandig en deels onder begeleiding van de docent. De docent creëert een inspirerende omgeving, draagt ideeën aan voor het ondernemen van culturele activiteiten en maakt leerlingen bekend met bijzondere kunstuitingen. Ook de leerling draagt ideeën aan of vertelt wat hij gaat ondernemen. De taak van de docent is om de leerling langs zijn eigen ontwikkelingslijn op een voor de leerling betekenisvolle manier te begeleiden. Een docent kan daarbij leerlingen helpen bij het geven van een betekenisvolle opdracht:

Een leerling het Van Gogh museum laten bezoeken terwijl de leerling geen enkele interesse heeft in Van Gogh of schilderkunst is niet zinvol. Samen met de leerling kan dan beter naar een activiteit gezocht worden die beter aansluit bij interesse en ontwikkeling. Een mode-tentoonstelling laten bezoeken in verband met een grote belangstelling voor mode is dan waarschijnlijk meer zinvol. Van daaruit kan dan een vervolgactiviteit worden gekozen, waarbij de link tussen beeldende kunst en mode wordt geaccentueerd. Een opdracht die aansluit bij kennis, vaardigheden en interesse van een leerling is een opdracht die voor een leerling zinvol is. De leerling creëert samen met de docent en eventueel andere begeleiders opdrachten die aansluiten bij de ontwikkelingslijn, horizonverruiming, affiniteit en interesse van de leerling. Bovenstaand voorbeeld geldt vooral voor vakken zoals CKV, waar de leerling een redelijke mate van vrije keuze heeft. In het kader van bijvoorbeeld CKV 3 is het natuurlijk goed mogelijk om klassikaal naar een tentoonstelling van Van Gogh te gaan, als uitgangspunt voor een praktijkopdracht.

Hieronder wordt een aantal voorbeelden gegeven van betekenisvolle opdrachten die gebruikt kunnen worden voor een cultuurdossier of cultuurportfolio.

Voorbeeld 1

Een 5 vwo leerling heeft het profiel Cultuur en Maatschappij gekozen, heeft zijn hele leven al veel gezongen en zingt in het schoolkoor. Hij wil later graag iets doen met muziek en denkt aan zingen in een musical. Een betekenisvolle opdracht voor deze leerling bij CKV 1 kan zijn:

Bekijk twee musicals naar keuze, vergelijk ze met elkaar en maak hier een verslag van.

1. Verzamel informatie over verschillende musicals
2. Kies twee musicals die jij wilt gaan zien.
3. Waar gaan de musicals over, wanneer spelen ze en waar ?

4. Bereid het bezoek voor en bedenk voor jezelf kijk- en luistervragen of maak gebruik van een kijkwijzer. (Wat is de verhaallijn, welke rollen zijn er, welke muziek wordt er gebruikt, hoe was de belichting, hoe zagen de kostuums eruit.) Informeer of je een interview kunt houden met een speler uit de musical. Als je een interview gaat houden bedenk dan goed welke vragen je gaat stellen.
5. Ga op pad en bezoek de musicals
6. Maak een verslag van de twee bezoeken (Wat heb je gezien, waar ging het over, waar was het, wat heb je moeten organiseren voor de bezoeken?)
7. Vergelijk daarna de twee musicals met elkaar (wat zijn overeenkomsten, wat zijn verschillen, welke musical vond je leuker/ interessanter wat betreft: muziek, zang, kostuums, decor, spelers en waarom, waar zou jezelf graag in hebben willen spelen (welke rol) en wat was totaal nieuw voor jou?)
8. Maak ter afsluiting een medley van jouw favoriete momenten uit de twee musicals.

Voorbeeld 2

Een 3 vmbo leerling (autotechniek) wil na het vmbo een opleiding gaan volgen aan de autovakschool in Arnhem.

Met zijn ouders gaat hij een paar dagen naar Rome. Zijn ouders zijn dol op architectuur, maar hij houdt helemaal niet van (oude klassieke) gebouwen. Bedenk samen met hem een betekenisvolle opdracht.

Bijvoorbeeld:

1. Inventariseer welke type automerken in Rome rijden en bedenk waar je op zult letten.
2. Welke Italiaanse automerken zijn erg bekend?
3. Fotografeer zoveel mogelijk verschillende auto's en vergelijk de verschillende ontwerpen.
4. Kun je aan het ontwerp zien uit welke tijd een auto komt en wie het heeft ontworpen of van welk automerk het is? Hoe?
5. Terug in Nederland kan hij meer informatie zoeken over de merken en ontwerpen, bijvoorbeeld via internet, vergelijkingen maken en verslag doen van wat hij heeft gezien en ervaren.
6. Afsluitende opdracht: ontwerp je eigen auto.

5. Praktijkschets voor implementatie

Het cultuurdossier en -portfolio implementeren in de schoolorganisatie vergt inzet van zowel de docenten, de school, de leerlingen als de ouders. In dit hoofdstuk worden daarvoor zes stappen beschreven. Ze worden aan het eind samengevat in een serie randvoorwaarden voor een succesvolle invoering van cultuurdossier en -portfolio.

5.1 Zes stappen voor implementatie van cultuurdossier en -portfolio

1. Oriëntatie op betekenis cultuurdossier en -portfolio

Een voorbereidingsgroep verdiept zich in wat een cultuurdossier en cultuurportfolio inhouden. Het werk bestaat uit verzamelen van informatie, lezen van literatuur, verdiepen in de voor- en nadelen, globaal de consequenties overzien. Bevindingen worden verzameld in een notitie. In deze notitie wordt de visie op het gebruik van cultuurdossier en cultuurportfolio voorgelegd aan de schoolleiding en docenten.

2. Schoolvisie op cultuurdossier en cultuurportfolio

De school, dat wil zeggen schoolleiding en docenten, bepaalt een inhoudelijke visie over het gebruik en de invoering van een cultuurdossier en een cultuurportfolio.

3. Voorbereiding

Voor de invoering van cultuurdossier en -portfolio wordt een projectgroep samengesteld, die de visienotitie verder uitwerkt. Daarbij komen verschillende aspecten aan de orde:

- o het opstellen van de doelen: wat moet er behaald worden opdat de uitvoering een succes wordt;
- o er wordt een begeleidingsplan voor docenten opgesteld: wat moeten docenten kunnen en hoe leren docenten de benodigde vaardigheden.
- o er wordt een relatie in kaart gebracht tussen dossier/portfolio en het programma van toetsing en afsluiting;
- o er wordt een begeleidingsplan voor leerlingen opgesteld: het zelfstandig bijhouden van hun dossier;
- o er wordt een plan van aanpak opgesteld met een verdeling van taken en verantwoordelijkheden, data, evaluatiemomenten, etc.;
- o er wordt een fasering opgesteld voor de invoering van het cultuurdossier en cultuurportfolio. Mogelijkheden zijn: direct schoolbreed invoeren, beginnen met de eerste klassen in de basisvorming, met één sectie, klas, of vak. Voorbeeld: de school besluit het eerste jaar te beginnen met de eerste groep van de basisvorming voor de beeldende vakken.

4. Voorlichting

Ouders en leerlingen worden voorgelicht en bekend gemaakt met dossier- en portfoliovorming. Het wordt uitgelegd vanuit welke visie de keuze is gemaakt en

welke consequenties dat heeft voor de leerlingen. Welke zijn de voordelen en waarop moet worden gelet.

Ook praktische informatie is van belang: hoe worden het cultuurdossier en portfolio ingezet, wanneer wordt ermee gestart, wie begeleidt de leerlingen en is voor ouders en leerlingen het aanspreekpunt.

Ook de gevolgen voor de leerling moeten duidelijk op een rij worden gezet: welke effecten heeft de invoering op het leren van de leerling, welke houding en inzet vraagt het van de leerling, hoe gaan de beoordelingen eruit zien.

5. Uitvoering

Schoolleiding en docenten dragen zorg voor de praktische invoering van het cultuurdossier en het portfolio. De leerlingen voeren uit.

I. De schoolleiding draagt zorg voor:

1. bewaken en voortgang van het proces van invoering.
2. informatie/communicatie naar docenten, leerlingen, ouders, buitenschoolse instellingen voor cultuur en kunsteducatie in stad of regio.
3. realiseren van de benodigde randvoorwaarden. (Docenten voorzien van uren voor ontwikkelen en overleg, gelegenheid scheppen voor ondersteuning en/of scholing, roosterfaciliteiten, ruimte en outillage voor het in te voeren systeem .)

II. Docent is coach en begeleider.

De docent is bereid op het terrein van coaching nieuwe kennis en vaardigheden zich eigen te maken (literatuur, overleg, scholing, ontwikkeling). De inhoudelijke omslag is de eigen verantwoordelijkheid van leerlingen voor hun leerproces. Bij het gebruik van portfolio organiseren en registreren de leerlingen hun eigen reflectie. Docenten krijgen daardoor andere taken te verrichten. Nieuwe aandachtspunten zijn:

1. meer nadruk op begeleiding van de leerlingen;
2. een aangepaste organisatie van de lessen;
3. de zorg voor logistieke/administratieve aspecten als check van de planning van leerlingen, opslag van de bewijsstukken, aanwezigheid van beschikbare apparatuur;
4. een andere vorm van rapportage aan de mentor, de schoolleiding en de ouders.

III. Leerlingen

Voor de samenstelling van een cultuurportfolio aan het einde van de schoolperiode zal dit portfolio deel uit kunnen maken van het cultuurdossier dat leerlingen in de twee fase zullen samenstellen. De kern blijft dat leerlingen hun eigen leertrajecten actief volgen en vastleggen.

Leerlingen die een cultuurdossier bijhouden zullen periodiek moeten selecteren om materiaal van het dossier over te brengen naar het cultuurportfolio en andersom. Er zijn in tijd verschillende opties denkbaar. In de eerste plaats kan aan het einde van elk schooljaar tijd genomen worden om aan het portfolio te werken. Maar ook kan gedacht worden aan tussentijdse selecties of aan langere schoolperioden. Het cultuurportfolio wordt bijvoorbeeld samengesteld ter afsluiting van de gehele basisvorming en/of ter afsluiting van de gehele schoolperiode. In het laatste geval is een combinatie met een profielwerkstuk, een CKV1dossier of een KCV-dossier te overwegen.

6. Evaluatie cultuurdossier en cultuurportfolio

Tijdens het proces van visieontwikkeling, voorbereiding en uitvoering dienen sturingsmomenten en evaluatiemomenten te worden ingebouwd. Ervaringen kunnen worden beschreven en gevalueerd door middel van interviews of enquêtes. De

resultaten hiervan kunnen worden vergeleken met de gestelde doelen en op basis van deze uitkomsten kan de inhoud of de vormgeving van dossier of portfolio worden bijgestuurd.

Na een afgesproken periode (een schooljaar) worden alle bevindingen en ervaringen gevalueerd. Centraal staan dan wat het gebruik van het dossier en het portfolio de school (schoolleiding, docenten en leerlingen) heeft opgeleverd en welke consequenties die hebben voor het volgende schooljaar.

5.2 Randvoorwaarden

Kort samengevat dient de school voor een succesvol invoeren van het cultuurdossier en het cultuurportfolio over de volgende randvoorwaarden te beschikken.

- Visie en draagvlak binnen de gehele school;
- Een actief beleid van de schoolleiding;
- Docenten die beschikken over kwaliteiten van coach en begeleider;
- Faciliteiten (rooster, uren, materialen);
- Ruimte in tijd en taakbelasting om te experimenteren;
- Flexibel beoordelingssysteem;
- Taakgroep cultuurdossier en cultuurportfolio (schoolleiding en docenten, eventueel leerlingen als klankbord).

Bijlage: Definities

Cultuurdossier

Een dossier is een groot archief dat is samengesteld gedurende een bepaalde periode. Een cultuurdossier is een verzameling van werkstukken, verslagen en andere producten op het gebied van kunst en cultuur.

Doel van een cultuurdossier is het verzamelen en archiveren van prestaties en producten die een ontwikkeling, leerlijn of leermoment van een leerling aantonen en die gebruikt kunnen worden voor het samenstellen van een cultuurportfolio. Een cultuurdossier van een leerling toont een zeer uitgebreid overzicht van geslaagde maar ook minder geslaagde prestaties en ervaringen op het gebied van kunst en cultuur, thuis, op school of elders.

Cultuurportfolio

Een selectie bewijsstukken, gemaakt op een speciaal moment en gericht aan een portfoliobeschouwer, die laat zien wat leerlingen kunnen en gedaan hebben op het gebied van kunst en cultuur tijdens hun leer- en/of werkjaren zowel binnen als buiten school.

Kunst

Een verzamelbegrip voor het totaal aan kunstuitingen, waarvoor de grenzen worden bepaald door historische en culturele tradities; wat nieuwe toevoegingen betreft door 'de kunstwereld' (een netwerk van kunstprofessionals).

Voor velen is kunst verbonden aan esthetica, waarbij sprake is van bijv. kenmerken als vakmanschap, expressiviteit, het vermogen om een toeschouwer mentaal uit de alledaagse werkelijkheid te tillen en een nieuwe kijk te bieden.

Cultuur

De levensstijl van een samenleving: de vorm, inhoud en geestelijke gerichtheid van het menselijk handelen. Deze levensstijl is een dynamisch samenspel van subculturen. Traditioneel wordt een onderscheid gemaakt tussen hogere cultuur (gekoppeld aan kunst, religie en wetenschap) en lagere cultuur.

Kenmerk van de hedendaagse cultuur is echter dat deze gelaagdheid afneemt.

Cultureel erfgoed

Sporen uit het verleden in het heden, die zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn. Dat kunnen voorwerpen zijn in musea, archeologische vondsten, archieven, monumenten en landschappen. Maar ook de daaraan verbonden gebruiken, verhalen en gewoonten.

Kunsteducatie

Alle vormen van educatie waarbij kunst en/of kunstzinnige middelen en technieken als doel of als middel worden ingezet.

Strikter geformuleerd: kunst en/of kunstzinnige middelen en technieken worden doelgericht ingezet teneinde mensen de middelen in handen te geven om gemotiveerd

keuzes te maken uit en deel te nemen aan een gevarieerd aanbod van kunstdisciplines en kunstproducten.

(Kunstzinnige vorming: kunst als middel)

(Kunsteducatie: kunst als doel)

Kunsteducatie is actief, receptief en reflectief

actief of productief: zelf tekenen, dansen, toneelspelen, filmen, etc.

receptief: kunstbezoek, dus naar theater, tentoonstelling, film, etc. (de confrontatie)

reflectief: theoretische verdieping en/of kritische beschouwing

Cultuureducatie

Alle vormen van educatie waarbij cultuur of kunst als doel of als middel worden ingezet. Dit is het geval bij bijvoorbeeld kunsteducatie en erfgoededucatie.

Erfgoededucatie

Het cultureel erfgoed wordt hier ingezet als middel of instrument tot uiteenlopende doelen. Dit kan leiden tot een groter cultureel bewustzijn, maar dit is niet een noodzakelijke doelstelling: een nuttige inzet van beschikbare bronnen kan ook volstaan. Dit in tegenstelling tot kunsteducatie, waar inzicht in kunst altijd van belang is. Ook al is dat vanuit didactisch/methodische overwegingen niet altijd zichtbaar.

Doorlopende leerlijnen en portfolio/
Cultuurdossier en cultuurportfolio

Besteladres

SLO, Stichting Leerplanontwikkeling
Afdeling Verkoop
Postbus 2041, 7500 CA Enschede
Telefoon (053) 4840 305
Internet: <http://catalogus.slo.nl>
E-mail: verkoop@slo.nl